

expressions of civic engagement. Civic engagement plays a large part in e-government, particularly in the area of transparency and accountability.

Information system directly links the public with the local government and helps the public to know the plan and policies of the local government and their methods of working, so information system plays an important role in this area. ICTs are used to promote openness in the local self-government.

Keywords: *social media, public control, civil society, information and communication technology, forms of public control, local self-government.*

УДК 342.73

Коршун А.А. ©

аспірант
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-4-45-53

ПРАВО НА ЖИТЛО ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Не так давно у сучасному українському суспільстві з'явилася нова соціальна верства – внутрішньо переміщені особи (ВПО). Її поява була зумовлена передусім анексією Автономної Республіки Крим, а також ескалацією російсько-українського конфлікту на території Донецької і Луганської областей. Наслідком цього в Україні стала поява проблеми ефективної реалізації прав вимушених переселенців, у тому числі одного з найголовніших прав: права на житло.

Ключові слова: *внутрішньо переміщені особи, право на житло, реалізація права на житло в Україні, практика ЄСПЛ з питань реалізації права на житло.*

Постановка проблеми. Неefективна реалізація нормативних приписів та встановлених ними гарантій на практиці, недоучасть ВПО до процесу розподілу житла, ізоляція ВПО від інших людей, а також стигматизація і дискримінація переселенців, відсутність розуміння переселенцями процедури виділення житла вимагають пошуку ефективних рішень.

Метою статті є аналіз правового забезпечення житлових прав ВПО в Україні і ступінь його ефективної реалізації; ознайомлення із практикою ЄСПЛ з питань вирішення житлової проблеми ВПО на прикладі інших країн;

Виклад основного матеріалу. Згідно зі статтею 1 Закону України про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1]. Внутрішньо переміщені особи мають широке коло громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав. Серед них можна виділити одне з найважливіших соціальних прав – право на житло.

Житло, у своєму соціальному значенні, є одним з основних екзистенціальних аспектів людського життя, який задовольняє елементарні життєві потреби, дає відчуття безпеки, формує матеріальні та соціальні умови життя людей. Воно відіграє значну роль у захисті приватності людини, а його недоторканність – це одне з очевидних прав і потреб людини, які держава має обов'язок забезпечувати.

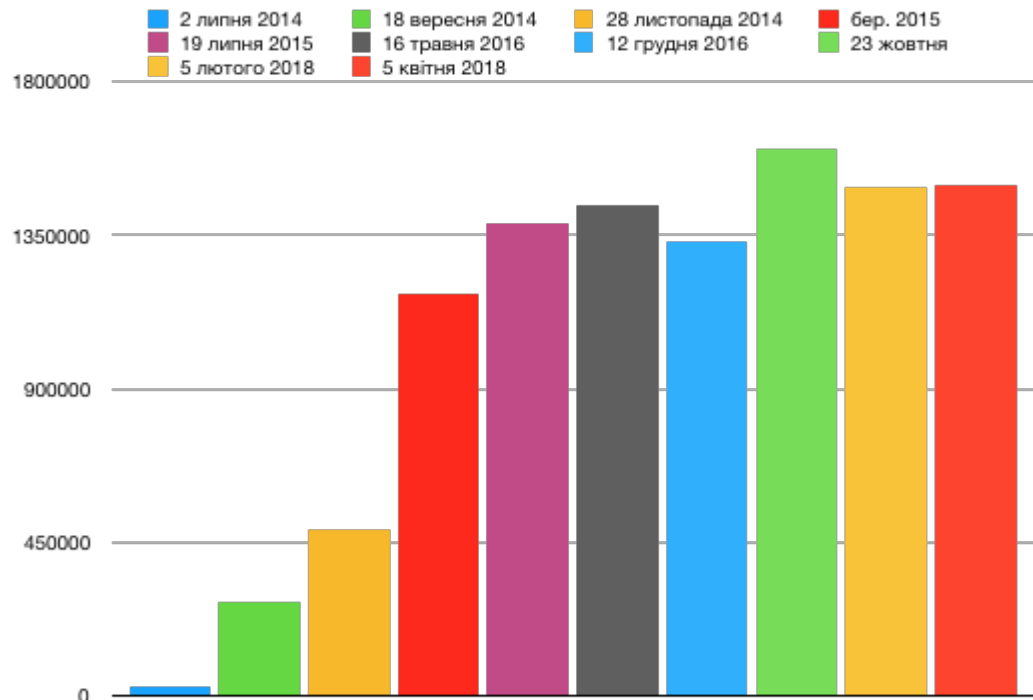
Суб'єктивне право на житло визначається у спроможності людини і громадянина мати житло у власності або отримати його за умовою найму з державного фонду, а також можливості користуватися цим житлом та вимагати від зобов'язаних суб'єктів забезпечення реалізації цього права в повному обсязі. Передусім виконання цього обов'язку забезпечує Конституція України, а саме стаття 47, в якій йдеться те, що абсолютно кожен має право на житло. А держава, у свою чергу, створює умови, за яких кожен громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та

органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону [2].

Отже, право на житло, як нам вже вдалося встановити, є природним, невідчужуваним, комплексним, постійним і непорушним конституційним правом. Однак в Україні постала проблема з ефективною реалізацією цього права, передусім – статті 47 Конституції України.

На підставі даних і статистик, наведених у звітах української влади або регіональних органів, а також звітах Регіонального представництва Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), можемо простежити очевидне і прогресуюче зростання кількості внутрішньо переміщених осіб від 2014 року і до сьогодні.

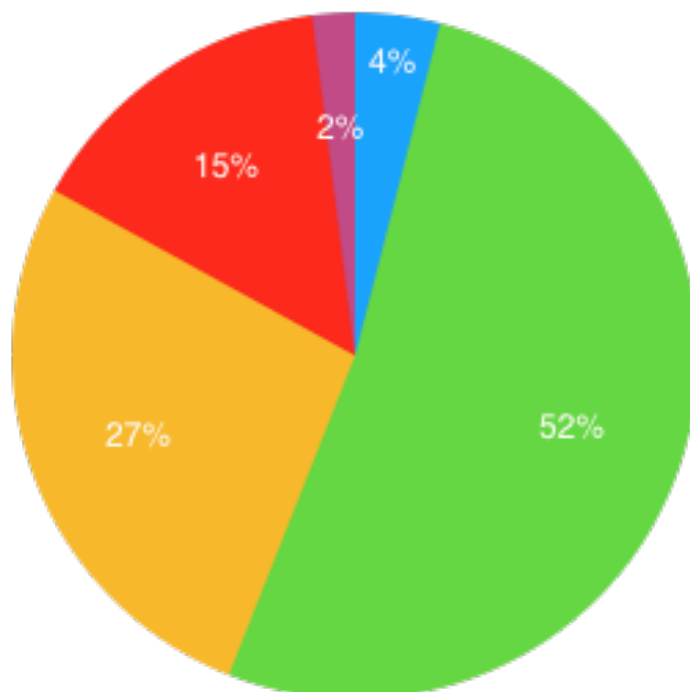
Дата звіту	Кількість ВПО
2 липня 2014	27 000
18 вересня 2014	275 695
28 листопада 2014	490 046
березень 2015	1 177 000
19 липня 2015	1 382 000
16 травня 2016	1 439 428
12 грудня 2016	1 334 297
23 жовтня	1 604 059
5 лютого 2018	1 493 047
5 квітня 2018	1 494 636

Судячи з діаграми, робимо висновок, що різке збільшення ВПО розпочалося з 2014 року і зростало у геометричній прогресії, у зв'язку з цим проблема виділення державою житла для внутрішньо переміщених осіб залишається однією з найактуальніших, потребуючих негайного вирішення. За останніми показниками найбільшу кількість переселенців можемо спостерігати у Донецькій, Луганській та Харківській областях, а також у Києві. Що стосується соціальної структури внутрішньо переміщених осіб, то є вона досить розширеною: абсолютну більшість з них, а саме 52 %, складають пенсіонери, 27,5 % припадає на працездатних осіб, 15 % – діти, а також не варто забувати про людей з інвалідністю, які складають 3,5 % усіх внутрішніх переселенців [3].

Соц. група	Процентне співвідношення
пенсіонери	52%
працездатні	27%
діти	15%
інваліди	4%
інші	2%

● інваліди ● пенсіонери ● працездатні ● діти ● інші

Враховуючи все вищевикладене, переходимо до проблеми, порушеної у цій статті, а саме: розміщення та забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб.

Житлову ситуацію внутрішньо переміщених осіб в Україні встановлюють такі регуляції:

1) Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення, зокрема: принцип 7 пункт 2, який стосується забезпечення органами влади належних умов розміщення ВПО, а також принцип 14, в якому задекларовано право на пересування, а також свободу вибору місця проживання ВПО [4];

2) Конституція України – стаття 47, яка є основою і підтвердженням того, що кожна людина має право на житло;

3) Закон України про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб № 1706-VII від 20.10.2014, особливо пункт 6 частини 8 статті 11, який говорить про обов'язок забезпечення ВПО тимчасовим або соціальним житлом за умови сплати комунальних послуг; пункт 8 частини 8 статті 11 – про можливість ВПО набуття прав на земельну ділянку із земель державної власності; стаття 17 – про можливість надання кредитів для придбання земельних ділянок, придбання та будівництва житла [5];

4) Закон України про запобігання впливу фінансової кризи на розвиток будівельної галузі та житлового будівництва № 800-VI від 25.12.2008 (зі змінами від 16.03.2017), особливо пункт 1 і 2 статті 4 про можливість забезпечення державної підтримки у розмірі 50 відсотків вартості будівництва (придбання) доступного житла та/або пільгового іпотечного житлового кредиту [6];

5) Постанова Кабінету Міністрів України про надання щомісячної адресної допомоги ВПО для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, а також затвердження порядку надання цієї допомоги і механізм її функціонування № 505 від 01.10.2014 [7];

6) Постанова Кабінету Міністрів України про затвердження Порядку забезпечення громадян доступним житлом № 140 від 11.02.2009, що визначає шлях, за допомогою якого може бути здійснене забезпечення житлом відповідно до Державної житлової програми «Доступне житло» [8];

7) Постанова Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2018 року № 280. Регулює питання забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, яка окреслює порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для внутрішньо переміщених осіб [9].

Незважаючи на значну кількість нормативно-правових актів щодо статусу внутрішньо переміщених осіб, які не завжди виконуються ефективно і сумлінно, ця проблема й надалі залишається актуальною, а її вирішення – важливим для нормального функціонування держави та розвитку її суспільства.

В Україні розміщення ВПО відбувалося із твердим переконанням, що це тимчасове і короткострокове явище, яке невдовзі закінчиться. Саме тому людей часто розселяли у місцях, зазвичай не призначених для довгого проживання, таких, як, наприклад, різноманітні гуртожитки, літні табори, санаторії, а також у підпорядкованих місцевій владі установах. Розміщення переселенців у об'єктах державної власності, таких як готелі, літні табори, пансіонати, є першим з двох основних наявних варіантів розселення ВПО.

Другим, і, на нашу думку, ефективнішим способом розміщення переселенців, є державна допомога на оренду житла. Цей спосіб кращий з погляду на те, що людина може сама вирішувати, в яких умовах їй буде комфортніше жити. Таке житло зазвичай є більш пристосованим для перманентного проживання. Цей варіант був прийнятий через неспроможність держави виділити житло для людей повністю за свій кошт, але підхід влади до цього питання дозволив у 2014 та 2015 роках забезпечити виплату державної допомоги майже 685 тисячам родин ВПО. У 2015 році влада виділила зі своєї казни 3,4 млрд. гривень на реалізацію цього варіанта. На сьогоднішній момент подібне розв'язання є найпопулярнішим способом вирішення житлової проблеми.

Прикладами альтернативних вирішень питання були такі:

1) будівництво модульних містечок: у Запоріжжі в 2015 році за ініціатииви генерального консула Німеччини в Україні Детлефа Вольтера, аналогічні містечка на Харківщині й у Дніпрі. Основною їх проблемою була нездатність людей сплачувати за своє перебування там, адже ціна була надто високою і значно дешевшим було винайняти житло;

2) будівництво нових будинків і навіть цілих містечок, а також відновлення занедбаних військових містечок і довгобудів за умови прозорого бюджетного фінансування та прямого кредитування, допомоги міжнародних фінансових установ і паралельно розроблених моделей надання житла в оренду чи власність ВПО на пільгових умовах;

3) проживання переселенців на покинутих територіях, як, наприклад, у населеному пункті Орбіта Черкаської області. Після вибуху на Чорнобильський АЕС будівництво цього міста заморозили, ціни за квартири різко знизилися і придбати помешкання можна було там практично за безцінь, що автоматично зробило це місце вигідним варіантом розв'язання проблеми житла ВПО. Але досить істотним його недоліком було те, що окрім проживання, це місто-привид не мало змоги задовольнити інші потреби громадян, такі як, наприклад, можливість отримання роботи для утримання родини. Також там спостерігається майже абсолютний брак розбудованої інфраструктури, що не дозволяє людям пересуватися легко "містом" або за його межами [10].

Головною проблемою у забезпеченні ВПО житлом на сьогоднішній день є, передусім, відсутність координації між різними державними установами, що займаються цією справою, це не дозволяє державі ефективно виконувати свої обов'язки, і, частіше за все, призводить до внутрішньої неорганізованості і повної децентралізації у способах вирішення житлової проблеми ВПО.

З метою дещо урізноманітнити і вдосконалити підхід до вирішення житлового питання внутрішньо переміщених осіб в Україні пропонуємо звернути увагу на міжнародний досвід і те, як інші держави вирішували питання забезпечення права на житло внутрішньо переміщених осіб. Для цього розглянемо приклади таких держав: Азербайджану, Вірменії, Грузії, Кіпру, Колумбії, а також Молдови.

Починаючи з Азербайджану, варто пригадати конфлікт країни з Вірменією за територію Нагірного Карабаху, частина якого фактично контролюється невизнаною на міжнародному рівні Нагірно-Карабахською Республікою. Конфлікт інтересів вибухнув наприкінці 1988 року, коли у Нагірному Карабасі активізувалися націоналістичні прагнення, які співпали із згодою Радянського уряду про включення цієї території до Республіки Вірменії. У період 2001–2015 років за Державною програмою покращення життєвого рівня і створення робочих місць для біженців і ВПО було побудовано 82 тимчасових поселення з соціально-технологічною інфраструктурою для 180 тис. вимушених переселенців. Одразу слід зауважити на декілька негативних фактів із азербайджанського досвіду спорудження поселень для ВПО: по-перше, вони будувалися в ізольованих від інших поселень місцях, що, з одного боку, допомогло зберегти ідентичність переселенців як вихідців із певного регіону, а також їхнє прагнення повернутися додому, проте, з іншого – заважало їхній інтеграції у новому місці проживання. У цьому контексті важливим є також факт, що 60 % дітей ВПО навчаються у «власних» школах, тобто відокремлено від місцевих дітей. Це істотно посилює стигматизацію та ізоляцію ВПО. А, по-друге, ці поселення розраховані тільки на тимчасове проживання переселенців, якість деякого нового житла не є задовільною, потребує ремонту тощо. Також негативним аспектом було те, що в країні недостатньо уваги було приділено залученню ВПО до планування поселень та прийняття рішень про переселення. Враховуючи такий досвід, варто взяти до уваги усе вищесказане, аби не припуститися таких самих помилок.

«Програма забезпечення повернення» (Great Return Program), оголошена азербайджанським урядом у 2005 році, мала затвердити принцип добровільного повернення в контексті можливого врегулювання збройного конфлікту, але вона здійснюватиметься тільки після підписання Загального мирного договору. На сьогоднішній день держава не має відповідних ресурсів для забезпечення справедливого та належного процесу реституції майна. Але у практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) маємо справу пана Мінаса Саркіяна проти Азербайджану і справу пана Чирагова та інших проти Вірменії. В обох випадках були залишені в силі скарги заявників з приводу втрати своїх будинків, землі та майна, причому суд встановив триваючі порушення їх прав відповідно до Статті 1 Протоколу № 1 (мирне володіння майном), Статті 8 (право на повагу до приватного та сімейного життя і домашнього господарства) та Статті 13 (право на ефективний засіб правового захисту). В обох судових рішеннях ЄСПЛ чітко висловив свою думку про неадекватність позицій обох держав щодо переговорів, а також зробив висновок, що особливо важливим є створення механізму з майнових претензій, який повинен бути легкодоступним та забезпечувати реалізацію процедури, яка дозволила би заявнику та іншим особам в його становищі відновити їх права власності та отримати компенсацію за втрату можливості користування цією власністю [11].

Наступним прикладом послужить Республіка Вірменія, де найголовнішою проблемою із забезпеченням ВПО житлом було те, що держава володіла лише 0,06 % житлового фонду, коли решта здебільшого була приватизована. Аби вирішити проблему з

ВПО було прийнято Закон про співвласників багатоквартирних будинків та Закон про управління багатоквартирними будинками. Мета полягала в наданні допомоги людям, які втратили будинки через землетрус у Спітаку і етнічним вірменам-біженцям. Поступово уряд скуповував будинки з власності приватного сектора. Спосіб житлового будівництва був досить вдалим з кількох причин: це дозволило урядові відновити житловий фонд і перейняти відповідальність за цю ситуацію на себе (замість фінансування програми донорами), а також забезпечити найбільш нужденних переселенців. Але, крім цього, є декілька істотних негативних аспектів: одержувачі житла мали труднощі з продажем своїх будинків, для отримання житлової допомоги необхідно було, зокрема, замінити паспорти з радянських на вірменські, а також переселенці не були інформовані в належний спосіб про ціни на житло. Одним з найнегативніших моментів є відсутність впровадженого реституційного механізму, а також нереалізовані урядом рішення про компенсацію, оскільки вона може наступити тільки після закінчення конфлікту. Отже, можемо зробити висновок, що в цій ситуації механізм забезпечення житлом був досить незрозумілим і заплутаним, а поза тим, вимагав багато часу для вирішення питань з документацією, що тісно, в свою чергу, пов'язано з бюрократизмом і корупцією.

В Грузії ж питання це стояло набагато гостріше, адже частка ВПО там складала 6 % населення, що є одним з найвищих показників внутрішнього переміщення. Люди втратили свої домівки через конфлікти на початку 1990-х років та у 2008 році. Одразу слід зауважити на дуже важливий момент: відсутність механізмів компенсації та реституції майна, незважаючи на прийняття Закону про реституцію та компенсацію власності на території Грузії жертвам конфлікту у колишньому регіоні Південна Осетія (2006), його статус залишається незрозумілим після конфлікту 2008 року.

Можна виділити такі форми забезпечення ВПО житлом у Грузії:

- 1) приватизація ВПО житла, в якому вони проживають протягом тривалого часу;
- 2) переселення ВПО до відновлених та новозбудованих будинків або надання одноразової компенсації у розмірі 10 000 дол.;
- 3) програма придбання житла у сільській місцевості;
- 4) викуп житла з приватної власності та передача його у власність ВПО.

Таким чином, для ВПО було створено:

- 1) можливості довгострокового переселення а також вільного розпорядження власністю (купівля, продаж, оренда, іпотека);
- 2) виплату у розмірі до 15 000 дол. особам, що повернулися до місць свого звичного проживання для відновлення домівок (однак більшість постраждалих відмовилися в силу недостатності грошової компенсації);
- 3) пріоритетність інтеграції ВПО;
- 4) система з правилами та порядком переселення, розроблені за допомогою міжнародних та національних організацій, зокрема УВКБ ООН, ЄС та офісом омбудсмена Грузії;
- 5) неможливість виселення ВПО з орендованого житла проти його волі, без односторонньої пропозиції подібного альтернативного житла чи відповідної грошової компенсації, що затверджено постановою ЄСПЛ 27 травня 2010 року у справі "Сагінадзе та інші проти Грузії" [12].

Справа полягала у тому, що у 1994 році Міністерством внутрішніх справ Грузії у зв'язку із працевлаштуванням заявникові на правах ВПО з Абхазії було надано житло. Після виходу заявника на пенсію у 2000 році Міністерство підготувало лист, в якому підтверджувалося його право на користування будинком та прибудинковою територією на невизначений період. Заявник проживав у будинку із родиною упродовж 10 років до моменту виселення за усним розпорядженням нового Міністра внутрішніх справ Грузії. ЄСПЛ постановив, що виселення заявників із помешкань, куди їх було переміщено, було незаконним і становило порушення прав на володіння власністю та прав на житло [13].

6) звільнення ВПО від податку на майно, отриманого від держави та від податку на дохід від першого продажу такого майна.

7) але були також і негативні аспекти: після приватизації значної частини житла ВПО уряд затвердив нові стандарти відновлення житла та мінімальний розмір житлової площі, що призвело до більш сприятливого ставлення до однієї частини ВПО, порівняно із іншою; проведення політики пріоритизації відновлювальних робіт поза межами столиці в силу меншої вартості нерухомості у інших регіонах; ВПО не були долучені до

попередніх консультацій та не брали участі у процесі розподілення житла; довге очікування на отримання документів про право власності або одноразової виплати у розмірі 10 000 дол., поверхнева обізнаність із принципами надання житла, проведення його відновлення та приватизації, а також планами уряду щодо вирішення їх житлових потреб.

Влучним прикладом також може послужити досвід Республіки Кіпр. Уряди всіх держав, за винятком Туреччини, визнають юрисдикцію Кіпру на всьому острові. У 1975 році Кіпр був поділений на південну грецьку та північну турецьку частини, а у 1983 році ця частина була проголошена Турецькою Республікою Північного Кіпру. Звісно, такий конфлікт призвів до появи нової соціальної верстви — ВПО. У практиці ЄСПЛ є кілька справ щодо реституції житла ВПО. Першою з них є справа «Лоїзиду проти Туреччини» (Loizidou v. Turkey). 22 липня 1989 року громадянка Кіпру пані Лоїзиду подала заявку проти Туреччини до Європейського суду з прав людини. Заявниця була змушена виїхати з дому під час вторгнення Туреччини на Кіпр у 1974 році. Протягом більше ніж 20 років вона зробила багату спроб повернутися до свого дому в Кіренії, але в'їзд на турецьку окуповану частину Кіпру, а, отже, і доступ до своєї власності, їй було заборонено Туреччиною. Ця справа була передана до ЄСПЛ урядом Кіпру, пані Лоїзиду наголошувала на відмові у доступі до своєї власності, тобто на тривалому позбавленні можливості розпоряджатися нею на свій розсуд, про що йдеться у статті 1 Протоколу № 1 [14].

Пані Лоїзиду також заявила про порушення її права на недоторканність житла, згідно зі статтею 8 Конвенції [15]. Вирішення справи ЄСПЛ було винесено на користь пані Лоїзиду: відповідальність за відмову надання заявниці доступу до її власності і, як наслідок, за втрату заявницею контролю над власністю, покладалася на Туреччину, згідно з порушенням нею статті 1 Протоколу № 1, також одностайним було рішення Суду про відсутність порушення статті 8 Конвенції [16].

З подібною скаргою виступив пан Іоанніс Дімейдс за національністю грек-кіпріот, громадянин Кіпру, який стверджував, що після 1974 року він був позбавлений доступу до своєї власності: володіння і розпорядження нею, а також можливості її розбудови внаслідок дій збройних сил Туреччини. Крім того, заявник ствердив, що його власність використовується офіцерами та іншим персоналом турецької армії. Заявник також, як і пані Тітіна Лоїзиду, стверджував про порушення статті 8 Конвенції та статті 1 Протоколу № 1, але долучив також статтю 13 Конвенції: «Кожен, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть, якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження» [17]. Головною вимогою заявника у цьому випадку була компенсація збитків за втрату можливої орендної плати та компенсація моральної шкоди, а також відшкодування судових витрат і відсотки в разі запізнення або відстрочки оплати. Суд виніс рішення на користь заявника, стверджуючи порушення статті 8 Конвенції і статті 1 Протоколу № 1, та визнав, що немає потреби у розгляді статті 13 Конвенції, постановив також, що уряд-відповідач упродовж трьох місяців має сплатити заявникові суму у розмірі 2875 євро як компенсацію витрат та зборів.

У справі «Ксенідес-Арестіс проти Туреччини», розпочатої на підставі статті 34 Конвенції громадянкою Кіпру пані Мірою Ксенідес-Арестіс, яка також скаржилася на тривале порушення статті 8 Конвенції та статті 1 Протоколу № 1, узятих окремо та разом зі статтею 14 «Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою — статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою.» Адже заявниця стверджувала, що була виселена саме внаслідок своєї православної релігії і греко-кіпрського походження. Також заявниця вимагала відшкодування від Туреччини. ЄСПЛ у вирішенні цієї справи постановив порушення 8 статті Конвенції, статті 1 Протоколу № 1 і відсутність необхідності досліджувати скаргу заявниці відповідно до статті 14 Конвенції. Також Суд одностайно постановив належність Туреччини заявниці виплати у сумі 65 000 євро [18].

Ще одним рішенням Суду, яке ми розглянемо, є рішення за справою «Кіпр проти Туреччини», яке може послужити прецедентом для вирішення спорів України проти Росії. Держава-заявниця (Кіпр) зазначила, що влада держави-відповідача (Туреччина) порушувала і продовжує порушувати Конвенцію, посилаючись на статті з 1 по 11 і 13 Конвенції, а також статті 14, 17 та 18, крім цього, також статті 1, 2 і 3 Протоколу № 1. Основними темами порушених скарг були: безвісти зниклі греки-кіпріоти та їхні родичі;

житло і власність ВПО; право ВПО на проведення вільних виборів; умови проживання греків-кіпріотів у північній частині Кіпру; становище турків-кіпріотів у ромській громаді на північній частині Кіпру. Комісія прийняла цю справу, попередньо зробивши висновок про неможливість укладення угоди миру між двома державами. На цих підставах суд ухвалив, що факти, оскаржені в заяві, підпадають під “юрисдикцію” Туреччини у розумінні статті 1 Конвенції і тягнуть відповідальність держави відповідно до Конвенції. Суд ухвалив порушення статті 2 Конвенції про право на життя, статті 3 про заборону катування, статті 5 про право на свободу та особисту недоторканність. Через 13 років після ухвали рішення 12 травня 2014 року Великою палатою ЄСПЛ було проголошено рішення про справедливую сатисфакцію у справі, яка, відповідно до статті 41 Конвенції, передбачає грошове відшкодування за порушення Конвенції. Було встановлено, що Туреччина має до відшкодування Кіпру 90 млн. євро, з яких 30 млн. євро – родичам зниклих безвісти, та 60 млн. євро – грекам-кіпріотам, які проживають на території, окупованій Туреччиною. Згідно з параграфом 58 рішення Суду, грошова компенсація мала бути розділена урядом Кіпру кожній особі, що постраждала внаслідок порушення прав, окремо [19].

У Колумбії сталася подібна ситуація, адже впродовж більше 50 років вона знаходилася у стані війни. Там земля поверталася власникам трьома можливими шляхами: реституцією, компенсацією (отримання аналогічної земельної ділянки в іншому місці) або фінансовою компенсацією, ця процедура була детально описана в законі “Про жертв”.

Для вирішення житлової проблеми у Молдові були застосовані такі основні заходи: безвідсоткові кредити на термін до 15 років, а у разі якщо ВПО брали участь у бойових діях, держава компенсувала 50 % кредиту; будівництво нового житла для ВПО державою; проживання в готелях, гуртожитках або оренда підтримувалася фінансовою допомогою муніципалітетів та держави.

З негативних аспектів можемо виділити, передусім, повну відсутність реституції, але була компенсація, що виплачувалася як Молдовою, так і Придністров’ям [20].

Враховуючи все вищезазначене, необхідно зробити **висновки**, засновані на міжнародному досвіді. По-перше, наразі в Україні вочевидь бракує офіційно прийнятого закону про реституцію і компенсацію майна внутрішньо переміщеним особам. Існує велика ймовірність того, що по закінченні військового конфлікту до ЄСПЛ потрапить велика кількість справ щодо компенсації або реституції зруйнованих будинків і втраченого майна. Подібні закони дозволять значно зекономити час і суттєво спростять процедуру повернення свого майна або отримання за нього грошової виплати. По-друге, необхідно уникати розміщення ВПО в ізольованих від інших людей локаціях; це дозволить переселенцям вільно інтегруватися та уникнути відчуження і дискримінації з боку як інших людей, так і місцевих влад. Не менш важливим аспектом є необхідність участі ВПО у процесі розподілу житла, що надасть їм право обирати, в яких умовах вони хотіли би жити. Що ж стосується покращень другорядних, то при спорудженні новобудов доцільно було б використовувати новітні технології швидкого будівництва екологічних та енергозберігаючих матеріалів з місцевих будівельних матеріалів, що на сьогодні є досить дорогою альтернативою, але якісною і довготривалою, що має велике значення для вирішення цього питання. А також сприяння розробці проектів розвитку місцевих громад з будівництва постійного й соціального житла для ВПО, створених міжнародними інституціями разом з міжнародними фондами.

Бібліографічні посилання

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 1. Ст. 1.
2. Конституція України від 28 червня 1996 № 254к/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. *Офіційний вісник України*. 2010. № 72/1. Спец. вип. Ст. 2598.
3. Вершиніна В. Кількість переселенців в Україні зменшується. Український інтерес. URL: <https://uain.press/comments/valeriya-vershynina-kilkist-pereselentsiv-v-ukrayini-zmenshuetsya-787687>.
4. УВКБ ООН Керівні принципи з питань внутрішнього переміщення / за перекладом української громадської ініціативи «Крим SOS». 2017. URL: http://www.pereselenci.kh.ua/wp-content/uploads/2017/07/guiding_principles_on_internal_displacement_ua.pdf.
5. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 1. Ст. 1.
6. Список законів для переселенців. *Допоможемо. Гуманітарний штаб*. 2018. URL: <https://www.fdu.org.ua/ua/news/29617>.
7. Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття

витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 505. *Офіційний вісник України*. 2014 р. № 80. Ст. 2271.

8. Про затвердження Порядку забезпечення громадян доступним житлом: постанова Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2009 р. № 140. *Урядовий кур'єр*. 2009. № 49.

9. Питання забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України: постанова Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2018 р. № 280. *Офіційний Вісник України*. 2018. № 35. Ст. 1231.

10. Переселенці з Донбасу обживають місто-привид. *Програма "События"*. 2015. URL: <https://ukr.segoday.ua/ukraine/pereselency-iz-donbassa-obzhivayut-gorod-prizrak-672699.html>.

11. Рада Європи / ЄСПЛ. Рішення у справі "SARGSYAN проти Азербайджану" (CASE OF SARGSYAN v. AZERBAIJAN) від 16 червня 2015 р. / за перекладом Цільового фонду «Права людини» Ради Європи. 2015. URL: http://zib.com.ua/ua/print/128086-oprilyudnena_praktika_espl_schodo_zahistu_prav_poterpilih_vi.html.

12. Рада Європи / ЄСПЛ. Рішення у справі «Сагінадзе та інші проти Грузії» (Saghinadze and Others v. Georgia). № 18768/05. 27 травня 2010 р.

13. Параскева К. Захист внутрішньо переміщених осіб відповідно до Європейської конвенції з прав людини та інших стандартів Ради Європи. *Право*. 2017.

14. Протокол до Конвенції 20 березня 1952 р. про захист прав людини і основоположних свобод, ратифікований Законом № 475/97-ВР від 17 липня 1997 р. *Офіційний вісник України*. 2006 р. № 32. Ст. 2372.

15. Про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція 20 березня 1952 р., ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17 липня 1997 р. *Урядовий кур'єр*. 2010. № 215.

16. Краткое неофициальное изложение обстоятельств дела: Судебное решение от 18 декабря 1996 г. Лоизиду (LOIZIDOU) против Турции. *Европейский суд по правам человека. Избранные решения*. 1996. URL: http://european-court.eu/uploads/ECHR_Loizidou_v_Turkey_18_12_1996.pdf.

17. Про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція 20 березня 1952 р., ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17 липня 1997 р. *Урядовий кур'єр*. 2010. № 215.

18. Рада Європи / ЄСПЛ. Остаточне рішення ЄСПЛ у справі «КСЕНІДЕС-АРЕСТІС ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ» CASE OF XENIDES-ARESTIS v. TURKEY від 22 березня 2006 р. / за перекладом проекту Ради Європи «Посилення захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб». 2016. URL: <https://rm.coe.int/16806b592c>.

19. ЄСПЛ. Рішення ЄСПЛ у справі СПРАВА «КІПР ПРОТИ ТУРЕЧЧИНИ» (CASE OF CYPRUS V. TURKEY) від 10 травня 2001 р. / за перекладом проекту Ради Європи «Посилення захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб». 2016. URL: <https://rm.coe.int/16806b5964>.

20. Shelter Cluster Ukraine. Закордонний досвід забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб та компенсації за пошкоджене/зруйноване житло. 2017. URL: https://www.sheltercluster.org/sites/default/files/docs/foreignexperiencehousingforidps-integrated-ukr_0.pdf.

Надійшла до редакції 13.11.2018

SUMMARY

Korshun A.A. The right to housing internally displaced persons. Recent years in the newest history of building up the state of Ukraine are the most dramatic for the country. The annexation of the Autonomous Republic of Crimea by the authorities of the Russian Federation, as well as the escalation of the ongoing conflict between Russia and Ukraine on the territory of Donetsk and Luhansk regions caused huge cataclysms of social, economic and political sphere. Ukrainians were forced to leave their homes in search of asylum. This caused an emergence of a new social stratum that was called "internally displaced persons" (IDPs). As a result of displacement of IDPs, they face a lot of difficulties, for example, the difficulty of registering as internally displaced persons, the process of recovery of lost identity documents, freedom of movement, access to housing suitable for residence, protection of property rights, an extraction of livelihoods, exercise of voting rights, the process of finding long-term solutions and access to information. According to international law, protection, assistance and finding decisions for the IDPs are, first of all, the responsibility of the Government. Ukraine and its authorities were initially unprepared to solve these problems that have emerged in the country, because of crisis and failure of resolving the conflict. But despite this the Government of Ukraine has recognized its responsibility for the IDPs and now the country tries to execute its obligations, using various methods for it. But, unfortunately, in Ukraine appeared the problem of the effective realization of the rights of internally displaced people, including one of the most important right: the right to housing. A sharp increase of IDPs started in 2014 and grew in geometric progression. In this regard the problem of housing allocation by the state for internally displaced persons remains one of the most urgent, requiring an immediate solution. An ineffective implementation of regulations and their guarantees in practice, inaccuracy of IDPs in the process of housing distribution, an isolation of IDPs from other people, as well as the stigmatization and discrimination of migrants, lack of understanding by settlers the procedure for the allocation of housing require the search for effective solutions.

Keywords: *internally displaced persons, the right to housing, realization of the right to housing in Ukraine, the practice of the ECHR about the realization of the right to housing.*